

RESPUBLIKAMIZDA EKOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDA JAMQOATCHILIKNING Q'RNI

Annayeva Zarifa Musurmonqulovna

Termiz davlat universiteti

Jahon tarixi kafedrasи katta o'qituvchisi, t.f.b.f.d (PhD)

РОЛ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В РЕШЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ В НАШЕЙ РЕСПУБЛИКЕ

Аннаева Зарифа Мусурмонголовна

Термезский государственный университет

*Старший преподаватель кафедры Всеобщей истории, к.е.н.
(PhD)*

THE ROLE OF PUBLIC PARTICIPATION IN ADDRESSING ECOLOGICAL ISSUES IN OUR REPUBLIC

Annaeva Zarifa Musurmonqulovna

Termiz State University

Senior teacher of the Department of World History, (PhD)

*Orcid: 0009-0005-8264-
0267*

*E-mail:
annayevazarifa@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistondagi ekologik muammolarni hal etishda jamoatchilikning o'rni, fuqarolik jamiyati institularining faoliyati, davlat va jamoat hamkorligini kuchaytirish yo'llari, shuningdek, milliy va xalqaro tajribalar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ekologiya, atmosfera, bioxilma-xillik, tabiat, muhofaza, hamkorlik, qonun, suv resurslari.

Ключевые слова: экология, атмосфера, биоразнообразие, природа, охрана, сотрудничество, закон, водные ресурсы.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль общественности в решении экологических проблем в Узбекистане, деятельность институтов гражданского общества, пути укрепления сотрудничества между государством и обществом, а также анализируется национальный и международный опыт.

Keywords: ecology, atmosphere, biodiversity, nature, protection, cooperation, legislation, water resources.

Abstract: This article explores the role of public participation in solving ecological problems in Uzbekistan, the activities of civil society institutions, ways to strengthen cooperation between the state and society, as well as an analysis of national and international experiences.

KIRISH (INTRODUCTION)

Bugungi kunda ekologik muammolar insoniyat uchun eng muhim va global muammolardan biriga aylangan. Azon qatlaming yemirilishi, chuchuk suv zahiralarining kamayishi, atmosfera havosining

ifloslanishi hamda o'simlik va hayvonot dunyosidagi bioxilma-xillikning yo'qolib borishi kabi masalalar jahon miyosida jiddiy xavotir uyg'otmoqda. Inson tabiatning ajralmas bir qismi bo'lgani bois, u uchun sog'lom muhit, toza havo

va suv, muvozanatli ekotizim hayot uchun zarur omillar hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHЛИI VA METOD / (MATERIALS AND METHODS)

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillardanoq ekologik muammolarga jiddiy e'tibor qaratib, milliy ekologik siyosatni shakllantirdi. Bu siyosatning asosiy maqsadi Orol fojiasi kabi mintaqaviy ekologik muammolarni bartaraf etish, bioxilma-xillikni asrab-avaylash, transchegaraviy suv manbalaridan oqilona foydalanish, atmosfera havosining tozaligini ta'minlash hamda maishiy chiqindilarni qayta ishlashda xalqaro tajribalardan samarali foydalanishdan iboratdir. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, ekologik barqarorlikni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va aholi salomatligini saqlash maqsadida bir qator muhim huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlarni amalga oshira boshladi. Jumladan, "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonun, "Ekologik nazorat to'g'risida"gi Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

Bugungi kunda O'zbekistonda EKOSAN xalqaro tashkilotining bo'limi, Atrof-muhitni muhofaza qilish qo'mitasi va O'zbekiston Ekologik partiyasi faoliyat ko'rsatmoqda. Ushbu tashkilotlarning asosiy vazifasi – ekologik barqarorlikni ta'minlash va tabiatni muhofaza qilishdan iborat. Shu maqsadda qator ekologik qonunlar, Prezident farmonlari va davlat dasturlari qabul qilingan.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION)

Hozirgi davrda juda ko'plab ekologik muammolar kishilik jamiyatining barqaror rivojlanishiga jiddiy xavf solmoqda. Ekologik muvozanatning buzilishi, tabiiy tuzilmalarning tobora tanazzulga yo'l tutishi biosferaning buzilishiga uning yaxlitligiga zarar yetishiga, jamiyatning hayotiy faoliyati uchun zarur bo'lgan atrof-muhit sifatiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Sobiq sovet davlatidan O'zbekistonga ham og'ir ekologik muammolar meros qoldi. Jumladan, Orol dengizining qurishi, yerning sho'rланishi, suv manbalarini va atmosfera havosining jiddiy tarzda ifloslanishi, maishiy chiqindilar miqdorining yil sayin ortib borishi, o'simlik va hayvonot dunyosining ayrim turlarining yo'qolib

ketish xavfining tobora kuchayib borishi bilan bog'liq ekologik xavflar bugungi O'zbekiston hayotiga tahdid solmoqda. Orolning qurishi – insoniyat tarixidagi eng yirik ekologik va gumanitar fojalardan biri bo'lib, u qariyb 35 million aholiga ta'sir ko'rsatdi. Prezident Sh.Mirziyoev BMT sessiyalarida ushu muammoga jahon jamoatchiligi e'tiborini qaratdi. O'zbekistondagi yana bir jiddiy ekologik muammo – yer erroziyasidir. 2004-yilda 2,8 million gektar yer, jumladan 339 ming gektar sug'oriladigan maydon erroziyadan zarar ko'rgan. Biologik resurslardan ortiqcha foydalanish o'simlik va hayvon turlarining yo'qolishiga sabab bo'lmoqda. "Qizil kitob"dagi o'simlik turlari soni 163 tadan 305 tagacha, hayvonlar esa 161 tadan 184 tagacha ko'paygan. Sobiq Ittifoq davrida pestitsidlar me'yordan ortiq qo'llanilishi zaharli moddalarining tuproqqa singishiga olib keldi. Hozirda respublikada 13 ta zaharli kimyoiviy moddalar saqlanadigan qabriston bor. Atmosfera havosining ifloslanishi sanoat shaharlarda (Angren, Olmaliq, Bekobod, Farg'on'a va boshqalar) dolzarb muammoga aylangan. Respublikada yiliga 100 million tonnadan ortiq chiqindi hosil bo'ladi, ularning 14 foizi zaharli hisoblanadi. Bu chiqindilar asosan energetika, metallurgiya, kimyo va qurilish sanoatida yuzaga keladi. O'zbekiston Respublikasining "Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni (1992-yil), "Ekologik ekspertiza to'g'risida"gi Qonuni, "Atmosfera havosini muhofaza qilish to'g'risida", "Yer osti boyliklari to'g'risida", "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida", "Chiqindilar to'g'risida"gi qonunlar ekologik xavfsizlikni ta'minlashda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu qonunlar atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadigan faoliyatlarni tartibga solish, ularning oldini olish va bartaraf etish choralarini belgilaydi.

Davlat ekologik siyosatining amaliy yo'nalishlaridan biri sifatida strategik dasturlar ishlab chiqilgan va bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Jumladan: 2023–2030-yillarga mo'ljallangan Atrof-muhitni muhofaza qilish strategiyasi; "Yashil makon" umummilliyligi loyihasi — har yili millionlab daraxt va butalar ekilishini ta'minlaydi; "Obod qishloq" va "Obod mahalla" dasturlari — ekologik infratuzilmani yaxshilash va yashash muhitini

sog‘lomlashtirishga qaratilgan; Iqlim o‘zgarishlariga moslashish strategiyasi — cho‘llanish, suv tanqisligi va is gazlarining kamaytirilishi bo‘yicha chora-tadbirlarni belgilaydi.

Bu strategiyalar mahalliy hokimiyatlar, fuqarolik jamiyatni institutlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston ekologiya sohasida qator xalqaro konvensiya va protokollarni ratifikatsiya qilgan, jumladan: BMTning “Iqlim o‘zgarishi to‘g‘risidagi” konvensiyasi, “Biologik xilma-xillikni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi konvensiya, “Cho‘llanishga qarshi kurashish” konvensiyasi va boshqalar.

NATIJALAR (RESULTS)

Ekologik muammolarni samarali hal qilish va atrof-muhitni muhofaza qilishda davlat siyosati muhim ahamiyatga ega bo‘lsa-da, bu jarayonning muvaffaqiyati asosan jamoatchilikning faol ishtirokiga bog‘liqdir. O‘zbekiston Respublikasida ekologik masalalarni hal etishda jamoatchilik, ayniqsa, fuqarolar, mahalliy hamjamiatlar, nodavlat ekologik tashkilotlar va ommaviy axborot vositalari faol rol o‘ynashi zarur. Quyidagi vositalar orqali ekologik sohada jamoatchilik faolligini oshirish mumkin: fuqarolarning ekologik savodxonligini oshirish; mahalliy tashkilotlarning faolligi, ommaviy axborot vositalarining roli; Jamoatchilikning ekologik muammolarga faoliy bilan jalb qilinishi atrof-muhitni himoya qilishda samaradorlikni oshiradi. Davlat va fuqarolar hamkorligi orqali ekologik xavflarni kamaytirish, tabiiy resurslarni saqlash va kelajak avlodlar uchun sog‘lom muhit yaratish mumkin. Shu bois, jamoatchilik ishtirokini kengaytirish va uning samarali mexanizmlarini rivojlantirish har bir davlat va jamiyat uchun ustuvor vazifa hisoblanadi.

XULOSA (CONCLUSION)

Ekologik muammolarni hal etishda jamoatchilikning faol ishtiroki muhim. Buning uchun:

- Fuqarolarni faollikka va ogohlikka jalb etish: mahalliy aholi daraxt ekish, hududlarni tozalash, chiqindilarni tozalash kabi tadbirlarni tashkil etish; ekologik nazoratni kuchaytirish va aholiga murojaat qilish imkoniyatini kengaytirish zarur.

- Davlat va jamoatchilik muloqotini yo‘lga qo‘yish: fuqarolarning taklif va shikoyatlarini qabul qilish uchun maxsus platformalar yaratish, davlat va NNTlar o‘rtasida hamkorlikni ta’minlash lozim.

- Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish: mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali aholining ekosavodxonligini oshirishdan iborat. O‘zbekistonning ekologik muammolarini hal etishda davlat va jamoatchilikning birgalikdagi faoliyati muhim o‘rin tutadi. Davlat siyosati va qonunchiligi asosida jamoatchilikning faolligi oshirilishi, shaffof muloqot va hamkorlik mexanizmlari yaratilib, ekologik muhofaza va barqaror rivojlanish ta’milanadi. Jamoat tashkilotlari, fuqarolar va mutaxassislarining fikri hisobga olingan holda samarali choralar ko‘rilsa, atrof-muhitni saqlash va sog‘lom yashash muhitini yaratish imkoniyati kengayadi. Shu bois, davlat va jamiyatning yaqindan hamkorligi ekologik xavfsizlikni ta’minlashda asosiy garovdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari. 4-j. -T.: «O‘zbekiston», NMIU, 2020.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. -T.: «O‘zbekiston» NMIU, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi. «O‘zbekistonning ekologik siyosati va rivojlanish strategiyasi». Toshkent, 2022.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari va farmoyishlari, 2022-2024.
5. O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari to‘plami. «Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida» qonun, 2019.
6. Annayeva Z.M. O‘zbekiston janubiy hududlarida ekologik holat va uni barqarorlashtirish shartlari (XX asr oxiri va XXI asr boshlari) dissertatsiyasi. Termiz – 2023.
7. Islomov S., Qodirov A. Atrof-muhit muhofazasi va ekologik muammolar. Toshkent, 2021.
8. Rashidov M. Jamoatchilik ishtirokida ekologik barqarorlik. Toshkent, 2020.